

Lärjeholms gård

April 2024

Lärjeholms gård. Foto: Hesekeiel, CC BY-SA 3.0 <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0>, via Wikimedia Commons

Lärjeholms gård, [Hjällbo](#) 55:1 (tidigare 60:1), i [Göteborg](#) blev den 21 december 1973 byggnadsminne enligt [Kulturmiljölagen](#).^[1] Gården ingår från 1991 i [Higabs](#) fastighetsbestånd.^[2] Adressen är Lärjeholmsvägen 12 sedan 1987.^{[3][4]}

Gården är belägen ungefär nio kilometer nordost om centrala Göteborg.^[5] Huvudbyggnaden ligger 150 meter från [Göta älv](#). Mellan gården och älven går [E45](#):an och järnvägen.^[2] I söder utgör [Lärjeån](#) gräns för gårdens tomt. Rester av den gamla trädgårdsanläggningen omger byggnaderna. Öster om Lärjeholms gård finns en välvd stenbro över Lärjeån.^[6]

Beskrivning av byggnaden

Manbyggnaden är av trä, panelad och gulmålad och har ett stort tegeltäckt [mansardtak](#). Huvudbyggnaden är i [sengustaviansk](#) stil med sparsamma dekorationer i [klassicistisk stil](#), tidstypiskt för en svensk herrgård. Den är symmetriskt utformad och har fasader i gulmålad [locklistpanel](#). Huset är uppfört i två våningar med oinredd vind. Huvudbyggnadens ursprungliga planlösning är delvis bibehållen. Av de två flyglarna finns idag endast en kvar. Flygelbyggnaden är uppförd i samma gulmålade locklistpanel som huvudbyggnaden och har ett liknande tak. Flygeln moderniserades invändigt 1974.^[2]

På huvudbyggnadens framsida finns tre ingångar. Den centralt placerade huvudentrén på framsidans mitt var till för husets ägare och familj. De två yttre ingångarna leder till husets första våning där kök och utrymmen för tjänstefolk fanns. Den andra, finare våningen är den som ägaren och hans familj bodde i. Här är takhöjden och fönstren en aning högre än i våningen

under. Den inre planlösningen är i stort sett likadan som vid uppförandet. I ett utrymme i källaren syns spåren från [medeltiden](#). Källarutrymmet är i grovhuggen sten med ett lågt [tunnvalvstak](#) och har klarat såväl eld som tidens tand.^[6]

Tidigare ägare: Nipertz, Lilliehöök, Alströmer och Wachtmeister

Gården är känd från mitten av 1400-talet. Den nuvarande sengustavianska huvudbyggnaden och två flyglar uppfördes omkring år 1800. Gården har en delvis okänd historia, som går tillbaka till medeltiden. Lärjeholm omnämns första gången i ett köpebrev från 1463 då riddare [Erik Nipertz](#) köpte en tomt av Ingegerd Magnusdotter och Jeppe Andersson. Nipertz var åren 1457–70 ståthållare på [Älvsborgs slott](#). Nästa dokumenterade ägarbyte var 1552 när Gudmund Börjesson köpte Lärjeholm.^[2]

År 1601 blir Gustav Vasas svägerska grevinnan [Ebba Lilliehöök](#) ägare till Lärjeholm. Om ”grev Ebbas” hårda regemente sägs det, att borgarna i Nya Lödöse klagar: *Fru Iba gör mykin forendring på stadz Egor med våld, och velie intaga vår boskap för att slå och fördärva*. Den 29 september 1609 dog grevinnan på Lärjeholms gård. Under 1600-talet utsätts Lärjeholm flera gånger för danskarnas härjningar.^[7]

Från 1600-talet och framåt beskrivs Lärjeholm som ett [säteri](#). Det är inte känt i vilken omfattning säteriet var bebyggt eller hur byggnaderna såg ut, men troligen fanns här en större huvudbyggnad med tillhörande ekonomibyggnader.^[8] Den danska hären brände ner Lärjeholms säteri 1645, men redan samma år byggdes det upp igen. Bland ägarna under 1600-talet märker man bland andra fältmarskalkarna [Herman Wrangel](#) och [Krister Horn](#), medan det under 1700-talet var mindre krigiska, men förmögna köpmän från Göteborg som innehade säteriet, liksom industrimannen [Jonas Alströmer](#).^[9]

År 1791 köptes Lärjeholm av amiral [Claes Adam Wachtmeister](#), måg till den rike [John Hall den äldre](#). Säteriets utseende en höstdag år 1803 har avbildats på en så kallad [mezzotint](#). Det återger huvudbyggnaden från älvsidan mot vilken [Lärjeån](#) slingrar sig fram genom en nyligen anlagd park i engelsk stil. Redan i början av 1700-talet hade man en vacker allé, blomster- och fruktträdgårdar, grönsaksodlingar och ett par stora dammar där man födde upp [rudor](#), [braxnar](#) och [karpar](#).^[9]

År 1811 förvärvades Lärjeholms gård av köpmannen Abraham Robert Lorent, som hade gjort sig en förmögenhet på handel med bomull, socker och slavar. A.R. Lorent grundade sockerbruket vid Klippan 1808 och porterbryggeriet 1813. Han fortsatte även att bedriva handel och sjöfart samt brännvinsbränning. Lorents verksamhet gynnades av Napoleons kontinentalblockad, men då den så kallade briljanta tiden kom till sin ände i och med Napoleonkrigens slut kom Lorent i ekonomisk svårighet. På Lärjeholm bedrev han bland annat svinavel framgångsrik. A.R. Lorent dog 1836 och samma år ansökte hans bror om konkurs för de Lorentska bruken. År 1840 såldes Lärjeholm vidare för 91 300 riksdaler till herr J.C.E. Nolleroth.

Det var troligen Wachtmeister, som lät uppföra den huvudbyggnad, som finns kvar ännu idag. I samband med detta tillkom två flygelbyggnader. Den ena flygeln brann ner och byggdes aldrig upp igen, medan den andra finns kvar. Gården uppvisar inga tecken på yttre förändringar sedan denna tid.^[6]

Flygelbyggnaden vid infarten. Foto: Hesekeiel, CC BY-SA

3.0 <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0>, via Wikimedia Commons

Staden blir ägare – för vattnets skull

Göteborgs stad köpte Lärjeholms gård 1895. Anledningen till köpet var att kunna säkerställa kvaliteten på dricksvattnet till staden. Iegendomens mark finns ett stort sandlager genom vilket det tillrinnande vattnet från älven filtreras på ett naturligt sätt. Under 1900-talet blev Lärjeholms gård behandlingshem. Från 1920 och framåt var gården hem för alkoholister, och från slutet av 1940-talet fungerade gården som en del av [Lillhagens sjukhus](#). En utvändig restaurering av huvudbyggnaden skedde 1984 och 1992–95. Idag finns på gården behandlingslokaler, bostad och trädgårdsmästeri.^[12] Gården är uthyrd till ett motivations- och utredningshem inom Gryning Vård AB.^[2]

Läs hela artikeln om Lärjeholms gård på [Wikipedia](#).

Text: Artikeln [Lärjeholms gård](#) på Wikipedia, licensierad enligt [Creative Commons Erkännande-dela-lika 4.0 Unported](#)